

**Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Gazdaság- és
Társadalomtudományi Kar**
Műszaki Menedzsment Gazdálkodás- és Szervezéstudományi Doktori Iskola
Üzleti Tudományok Intézet, Pénzügyek Tanszék

A pénzügyi kimutatások valóságtartalma a környezeti információk tükrében

DOKTORI ÉRTEKEZÉS

TÉZISFÜZETE

Készítette: Madarasiné Szirmai Andrea

Témavezető: Dr. Laáb Ágnes

Budapest, 2009

TARTALOMJEGYZÉK

1. A KUTATÁSI PROBLÉMA FONTOSSÁGÁNAK INDOKLÁSA.....	3
2. A KUTATÁSI TÉMA KÖRÜL- ÉS LEHATÁROLÁSA.....	5
3. A KUTATÁS CÉLJAI.....	6
4. KUTATÓMUNKÁM SORÁN MEGFOGALMAZOTT HIPOTÉZISEK.....	7
5. A KUTATÁS MÓDSZERTANA.....	8
6. AZ ÉRTEKEZÉS FELÉPÍTÉSE.....	9
7. TÉZISEK.....	10
1. TÉZIS.....	10
2. TÉZIS.....	12
3. TÉZIS.....	14
AZ ÉRTEKEZÉS MEGHATÁROZÓ SZAKIRODALMAI.....	16
AZ ÉRTEKEZÉS SZEMPONTJÁBÓL RELEVÁNS SAJÁT PUBLIKÁCIÓK.....	17

1. A KUTATÁSI PROBLÉMA FONTOSSÁGÁNAK INDOKLÁSA

Kutatásom két látszólag távolálló területre irányult, a **környezetre** és a **számvitelre**, ezek kapcsolódási lehetőségeit, és a kapcsolat jellegét vizsgálom. Azért csak látszólagos a távolság, mert a piac külső szereplőinek egyre fokozódik az igénye a környezettel való gazdálkodás, illetve a környezetre gyakorolt hatások közzétételére. E jogos közzétételi igény kiszolgálására célszerűen a számvitel rendszer, annak a külső (**éves beszámoló**) és belső (**környezeti jelentés, vezetői riportok kiemelt környezeti információi**) beszámolóit tűnnek a legalkalmasabbnak. Arra kívánok rámutatni, hogy számvitel rendszere és annak ágai együttesen hogyan, milyen megoldásokkal és módszerekkel válhatnak alkalmassá arra, hogy a környezeti információkról tájékoztatást nyújtsanak az érdekelteknek.

Felvetődhet a kérdés, miért tartom fontosnak a számvitel keretei között a környezeti információk fokozott megjelenítését?

Fontossá teszi ezt a **környezeti információk megjelenítésének jelentősége**. Induljunk ki abból, hogy a vállalkozói tevékenység folytatása feltételezi, hogy a gazdálkodás szükséges erőforrásai rendelkezésre állnak. A társadalmi berendezkedések és a gazdálkodási mechanizmusok változásával mindig más-más erőforrás vált korábban is jelentőssé. Az agrártársadalom korában a föld, az ipari társadalom idején a tőke volt a meghatározó erőforrás.

Napjaink tudásalapú társadalmában a tudásé a főszerep, miközben ez a társadalom egyre inkább a fejlődési határokat elérő, a természeti erőforrások hiányával szembesülő társadalommá, környezetét felélő társadalommá válik. Emiatt – miközben a tudás korlátlan, újratermelő erőforrás (A. Toffler, 1993), a környezet (BGF alkotóközössége, 2004)¹, a környezeti javak egyre inkább szűkös, korlátos és kimeríthető erőforrássá válnak, s így a környezeti erőforrásokkal való gazdálkodás felértékelődik és előre sorolt a megoldásra váró legsürgetőbb társadalmi-gazdasági problémák közé.

A **környezet erőforrásként** való definiálása társadalmi, egyéni és a gazdálkodói egységek szintjén nem vitatott: már a közgazdaságtan neoklasszikus irányzata (pl. Pigou) foglalkozott a gazdálkodási tevékenységek externális hatásaival, és annak internalizálási lehetőségeivel. Az alternatív közgazdaságtan (pl. Schumacher) nem kizárólag az áruk körforgásával foglalkozik, hanem a gazdálkodás teljes rendszerét vizsgálja, amelynek értelemszerűen része az ökológia, a környezet. A javakat az alternatív közgazdaságtan négy csoportba sorolja: újratermelhető természeti erőforrások, újra nem termelhető természeti erőforrások, anyagi javak és szolgáltatások.

Megítélésem szerint a mai gazdaságok és szabályozó rendszerek központi filozófiája, hogy minden erőforrást, jószágot anyagi eszközként kezelnek², amelynek célja a gazdálkodási tevékenységet szolgálni, és a vállalati profitot maximalizálni. Ez a szemlélet és gyakorlat a természeti erőforrások olyan mértékű felhasználásához vezet, hogy az újratermelhető

---

¹ A környezet az élő szervezeteket körülvevő fizikai, kémiai és biológiai körülmények összessége, amely részben természeti (talaj, víz, légkör élővilág, táj) és részben mesterséges (épített) elemekből áll. Az értekezésben a környezetet a természetes környezettel azonosítom.

² Az anyagi eszköz nem az eszköz jellegére utal, ide kell sorolni az immateriális és materiális eszközöket egyaránt. Az anyagi eszköz megkülönböztetést jelent a természeti erőforrásoktól.

természeti erőforrások esetében sem biztosítható az újratermelés megfelelő üteme, a nem újratermelhető természeti erőforrások kiaknázása pedig az emberiség létét veszélyezteti (Global Footprint Network, 2007)³.

A **számvitelben való megjelenítés szándéka** a számvitel alapvető feladatával és céljával indokolható. A számvitel szerepe megkérdőjelezhetetlen abban, hogy a gazdálkodó egységek erőforrás megszerzéseiről, felhasználásairól és azok eredményéről rendszerezett formában tájékoztatást nyújt. E feladatának a számvitel akkor tud eleget tenni, ha a tájékoztatási funkció az erőforrások számbavételével párosul, amely jelenti a gazdasági folyamatok megfigyelését, mérését, feljegyzését, megjelenítését.

Maga a környezet, mint erőforrás számviteli megközelítése ma még megoldatlan, mivel nem képezi a vállalkozási tulajdon részét, igen korlátozottan és sajátosan értelmezhető piacképessége (pl. a szennyezési jogok kereskedelme). Ugyanakkor a környezeti gazdasági események, folyamatok (a környezeti erőforrás felhasználása, a környezet terhelése, szennyezése, védelme) számvitelileg megfigyelhetőek, ám jelenleg csak korlátozottan és közvetetten valósul csak meg mérésük, feljegyzésük és megjelenítésük a pénzügyi számvitelben. A környezetet hiába tekintjük ugyanis erőforrásnak, nem felel meg az eszközként való megjelenítés kritériumainak (Baricz, 1997, IFRS Keretelvek).

Így a mérlegben nem a környezet, hanem az arra gyakorolt hatás – például környezetvédelmi beruházás, környezet szennyezésből adódó kötelelem – jelenik meg. A környezet felhasználása, terhelése, szennyezése összességében ráfordítást, költséget okoz a gazdálkodó egységnek. Mind a mérleg, mind az eredménykimutatás környezeti információ tartalma alapvetően rejtve marad, a közzétételek és üzleti jelentés koncentrált és kiegészítő jellegű információkat mutatnak be, így a környezet, a vállalkozás környezetre gyakorolt hatásának bemutatása kizárásra kerül a beszámolási rendszerből. Ez felvetheti azt, hogy a környezeti információk aspektusából a megbízható és valós kép megteremtése nem hajtható végre maradéktalanul.

Ugyanakkor el kell ismerni, hogy a környezeti információk sajátosságait figyelembe véve a pénzügyi számvitel önmagában nem alkalmas az adatok gyűjtésére, speciális szempontú csoportosítására, feldolgozására és szolgáltatására. A feladatok teljeskörű ellátásához a számvitel másik ágának, a vezetői számvitelnek a „támogatása”, illetve a két ág szoros kapcsolata szükséges.

A feldolgozott szakirodalom segítségével elmélyített elméleti ismereteim, az elmúlt években végzett kutatásom és szerzett gyakorlati tapasztalataim alapján az általam **megfogalmazott főbb problémák** a következők:

- A nemzetközi környezeti jelentési irányelvek és az éves beszámoló környezeti vonatkozású szabályai különállóan és együttesen sem alkalmasak arra, hogy egy vállalkozás környezettel való gazdálkodását rendszerezetten, egységes és általánosan elfogadott szabályokat követve bemutassák.
- A környezeti információk vonatkozásában sem a nemzeti, sem a nemzetközi számviteli beszámolók nem adnak egységes, a terület sajátosságát figyelembevevő szabályrendszert a megbízható és valós kép érvényesüléséhez, és így az összehasonlíthatósághoz sem.

---

³ A Global Footprint Network számításai szerint a Föld egy év és három hónap alatt regenerálja az általunk egy év alatt elhasznált erőforrásokat, és abszorbeálja a keletkezett hulladékot.

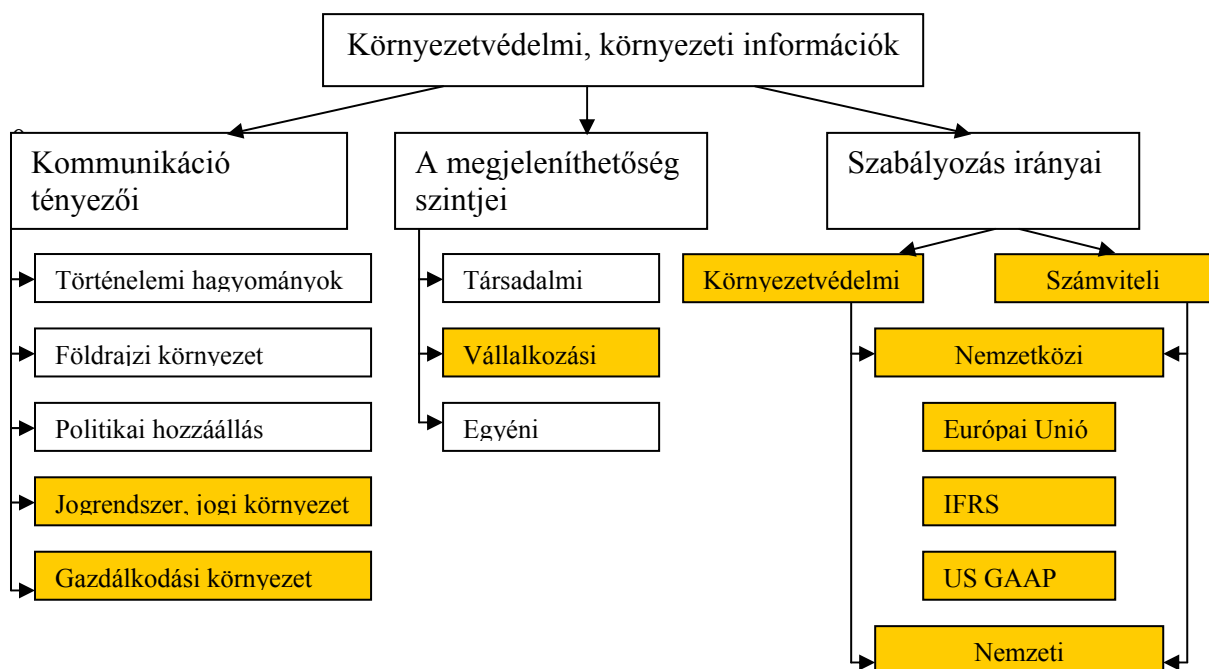
Kutatási témám aktualitását és indokoltságát alátámasztja a környezeti információk kezelésének és megjelenítésének igényét megfogalmazó nemzetközi publikációk számossága és a nemzetközi számviteli szakmai szervezetek e témakörben kifejtett állásfoglalásai. Munkám újszerűségét az adja, hogy törekedtem a számvitel egyik, ma még méltatlanul periférikus témáját elfogadottabbá és értelmezhetőbbé tenni. Az általam elvégzett munka rávilágít arra, hogy a környezeti információk megjelenítésére milyen megoldási útvonalak és lehetőségek léteznek a számviteli információs rendszeren belül.

2. A KUTATÁSI TÉMA KÖRÜL- ÉS LEHATÁROLÁSA

Kutatásom középpontjában annak vizsgálata állt, hogy a számvitel világában hogyan kezelhető a környezet, mint erőforrás. Keresem a választ azokra a kérdésekre, hogy a környezeti információk kezelésének és bemutatásának számviteli jellegű kezdeményezései és szabályai áttekinthetőek-e, megfelelnek-e a környezeti információk tekintetében a megbízható és valós kép követelményének, valamint milyen megoldási lehetőségek azonosíthatók a környezeti információk számvitelben való mélyebb szintű megjelenítésére.

Az alábbiakban a kutatásom aspektusait kívánom bemutatni egy összefoglaló ábra segítségével, ahol kiemeléssel jelölöm azokat a pontokat, amelyeket értekezésemben érintek, illetve részletesen tárgyalok:

1. sz. ábra A kutatás vizsgálati területének lehatárolása, saját ábra

Az ábra szemlélteti, hogy kutatásom középpontjában a környezeti információk szabályozási kérdései állnak: mikro-szinten, a gazdálkodó egységek szintjén vizsgálom a fenntartható fejlődés és a környezetvédelmi jogszabályalkotás fejlődését, a különböző környezetvédelmi kezdeményezéseket, valamint a környezetvédelem területének számvitelben való érvényesülését. Különösen a „végső produktumokra” koncentrálok: a környezetvédelmi kezdeményezések terméke, a nyilvánosság elé tárható környezeti (fenntarthatósági) jelentés,

amelyhez módszereket nyújt a környezeti vezetői számvitel, valamint a számvitel „végterméke” a közzéteendő éves beszámoló, amelynek háttérét a pénzügyi számvitelre irányuló szabályok teremtik meg.

A kutatómunkám során nem törekedtem az eddigi gyakorlaton túlmutató információk előállítására. Igyekeztem elkerülni azt a csapdát is, hogy a környezeti információk megjelenítése, kezelése során erőltetetten hangsúlyozzam a pénzügyi számvitelt és az éves beszámolót, ott is, ahol annak nincs funkciója és a megjelenítés kivitelezhetetlen, vagy csak formálisan lenne teljesíthető.

A téma jellege és az értekezés terjedelmi korlátai miatt jelen értekezés keretében a következő kérdésekkel, területekkel nem kívánok behatóbban foglalkozni, illetve csak érintem ezeket a feldolgozás során: a természeti erőforrások értékelése, a környezetgazdálkodás, a környezet menedzsment eszközrendszerének elemzése, a környezetvédelmi audit, a környezetvédelmi irányítási rendszerek, a környezetvédelmi biztosítások, a természeti erőforrások értékelése, a környezeti teljesítmény indikátorai, a környezeti vezetői számviteli módszerek.

3. A KUTATÁS CÉLJAI

A kutatómunkám kiemelt céljának tekinthető a vezetői számvitel és a pénzügyi számvitel vizsgálata abból a szempontból, milyen mértékben foglalkozik a környezetvédelmi információk feldolgozásával, mérésével, bemutatásával, és milyen további feladatok fogalmazhatók meg ezzel kapcsolatban. Ennek keretében az alábbi származékos célokat fogalmaztam meg saját magam számára:

- Vizsgálom, hogy a pénzügyi és vezetői számvitel szabályok, standardok, útmutatások mennyiben biztosítják az átláthatóságot, az egységes kezelést a környezetvédelmi, környezeti információk megjelenítése, értékelése és közzététele területén. A pénzügyi és vezetői információk rendszernek egymást támogatnia kell, illetve ki kell egészítenie. Ebből kiindulva, elemezni kívánom, hogy milyen erősségű kapcsolat mutatható ki a környezeti számvitel vezetői számviteli és pénzügyi számviteli ága között, ezen kapcsolat minősége milyen módon javítható.
- Az éves beszámoló az a számviteli dokumentum, amely elkészítése és közzététele kötelező a gazdálkodó egység számára, és amely a gazdálkodó egységen kívüli szereplők, érdekeltek számára információt tartalmaz. Ennek keretét adják meg az általánosan elfogadott számviteli alapelvek, így elsőként azt elemzem, hogy szükséges-e az alapelvek sajátos értelmezése a környezeti információk számviteli értelmezéséhez. Ezt követően célul tűztem ki annak vizsgálatát, hogy az éves beszámoló egyes részei milyen környezeti információkat tartalmaznak jelenleg, illetve hogyan bővíthető a környezeti vonatkozású információk megjelenítése az éves beszámolóban.
- Céljaim között szerepelt, hogy javaslatot tegyek egy környezetvédelmi kérdésekkel foglalkozó számviteli standard kidolgozására, felvázolva ennek elemeit, szabályozási kérdéseit, lehetséges megoldásait.

Kutatómunkámmal több célcsoport figyelmét kívánom felhívni arra, hogy a környezeti kérdések jelentősége vitathatatlan, ám ennek ellenére jelenleg a gazdálkodó egységek szintjén vizsgálva az egységes kép megalkotása a gazdálkodó egység környezetvédelmi kérdéseit illetően nem lehetséges.

Ennek felismerésétől és kezelésétől nem tekinthetnek el a **szabályozó hatóságok**, ahol a számviteli és környezetvédelmi szervezetek együttműködésével jelentős előrelépések lennének elérhetőek.

A környezeti információk növekvő kockázatát kezelnie kell a **könyvvizsgálóknak**, valamint a **gazdálkodó egységeknek** is rá kell ébredniük arra, hogy a környezeti problémák rendszerezett és következetes bemutatása hosszú távon nem kerülhető el, és a bemutatás a legitimitációt és a versenyképességet támogató eszközzé válhat.

Végül, de nem utolsó sorban a számviteli **szakemberek és oktatók** „nevelését” is kívánom szolgálni. Ráirányítom a figyelmet arra, hogy a fenntarthatóság bemutatása egyrésztől napjainkban elvárható, sőt elvárássá vált. Ugyanakkor érezni kell azt is, hogy a bemutatás igénye önmagában hordozza a fenntarthatóság, fenntartható fejlődés szellemiségének fokozott érvényesülését, és egyben elterjedését is indukálhatja.

4. KUTATÓMUNKÁM SORÁN MEGFOGALMAZOTT HIPOTÉZISEK

Az értekezés ismeretháttérének feltárása során a környezeti információk kezelésére, megjelenítésére, annak számviteli megközelítésére vonatkozóan elsősorban nemzetközi szakirodalmakat, publikációkat tártam fel.

Hipotéziseim során a szakirodalmakban megfogalmazott és általam feldolgozott elméleti összefüggésekből, és azok empirikus adataiból indultam ki, amelyeket ötvöttem az általam végzett felmérés következtetéseivel.

A kutatás során felállított hipotézisek:

- 1) A környezeti információk kigyűjthetők a vállalati információs rendszerből és megfelelő szabályozás mellett egységes, összehasonlítható adatszolgáltatás biztosítható a pénzügyi számviteli adatszolgáltatás keretén belül is. A környezeti információk megfelelő megjelenítése a pénzügyi számviteli beszámolóknak tehát megoldható, ugyanakkor ez sem hazai sem nemzetközi szinten nem érvényesül.**
- 2) A számvitel általánosan elfogadott alapelveit, minőségi jellemzőit kell alkalmazni a környezeti információk számviteli rendszerben való feldolgozására. Azonban az alapelvek, minőségi jellemzők környezeti szempontú magyarázata, értelmezése nélkül az alkalmazás nehezen megvalósítható.**
- 3) A standardizáláshoz szükséges a számviteli alapelvek, minőségi jellemzők környezetvédelmi, környezeti szempontú rendszerezett és sajátos megközelítést igénylő értelmezése, a pénzügyi és vezetői számviteli információs rendszerek kapcsolati pontjainak azonosítása, a környezeti információk - az externáliák kivételével - mind természetes mértékegységben, mind pénzegységben történő kifejezése.**

5. A KUTATÁS MÓDSZERTANA

Kutatómunkám módszertani alapját a számvitelemélet feldolgozása adja, amelyhez elsődlegesen kvalitatív, és nem kvantitatív módszereket alkalmaztam. Kutatásaim részint a szakirodalmak feldolgozására, részint empirikus adatgyűjtésre és vizsgálatra irányultak.

A **szakirodalmakra** épülő ismeret elemzése és célirányos rendszerezése, amelynek keretében igyekeztem úgy szelektálni és feldolgozni a begyűjtött információhalmazt, hogy abból alkotó módon lehessen gazdálkodni, súlyozva a valóban fontos, értékes, kifejezőképes információkat. Felkutattam és feldolgoztam a témához kapcsolódó elsődleges és másodlagos forrásokat, nemzetközi és nemzeti szakirodalmakat téma, szerző, kiadási idő szerint az értekezés témájához és irányaihoz igazodva.

A szakirodalmi feldolgozásom több dimenziójú:

- Áttekintettem a környezetvédelem és fenntartható fejlődés főbb lépcsőit az 1950-es évektől kezdve napjainkig, valamint a témához kapcsolódó jogszabályalkotás jelentős pontjait az Európai Unió, az Amerikai Egyesült Államok és Magyarország vonatkozásában.
- Tanulmányoztam a környezetvédelmi kezdeményezések széles körét: Corporate Social Responsibility (CSR), a Global Reporting Initiatives (GRI), az Eco-Management Audit Scheme (EMAS) és az ISO 14001-es szabvány.
- Feldolgoztam, rendszereztem és összehasonlító vizsgálatot végeztem a nemzetközi (Európai Unió szabályozása, IFRS, US GAAP) és nemzeti számviteli szabályrendszerek környezeti vonatkozású szabályai esetében.
- Felhasználtam a témában jeles kutatók, környezetvédelmi és számviteli szakemberek publikációit, amelyek a környezeti információk megjelenítésének szükségességével, annak lehetőségeivel és problematikájával foglalkoznak: Bebbington J, Gray R, et al. (1999), C. Gregory Rogers (2007 - 2008), Gray R. (1992-2001), Martin Freedman, Dennis M. Patten (1992-2007), Schaltegger, Kaspar Muller and Henriette Hindrichsen (1996), Wiseman, J (1982), Catasús B. (2007)
- Nemzetközi környezetvédelmi és számviteli szakmai szervezetek környezetvédelemmel, fenntartható fejlődéssel foglalkozó irányelveit, standardjait, ajánlásait elemeztem: IFAC 1998, SMAC (1997), ACCA (2002), United Nations Division for Sustainable Development (2001), FEE (1995-2008), ICAEW (1992-2004).
- Nemzetközi és magyar vállalkozások éves jelentéseit, éves beszámolóit valamint környezeti jelentéseit olvastam és illesztettem össze, keresve a kapcsolódási pontokat
- Társadalomkutatási, szociológiai felméréseket, Európai Unió és magyar statisztikai jelentéseket értelmeztem.

A környezeti kérdések gazdálkodó egységek általi megítélésére vonatkozó **empirikus ismeretek** megszerzése során szembesültem azzal a problémával, hogy Magyarországon a környezetvédelemre, környezeti információkra vonatkozó adatgyűjtések gyerekcipőben járnak: léteznek nemzeti statisztikai adatgyűjtések, de vállalati szinten a környezeti adatok, információk vagy egyáltalán nem kerülnek azonosításra, gyűjtésre, vagy igen korlátozottan publikusak, így részletes elemzésük, pénzügyi és vezetői számviteli információs rendszerük felépítésének megismerése komoly nehézségekbe ütközik.

- Az empiria egyik megnyilvánulásaként kérdőíves felmérést végeztem: az értekezés bizonyos pontjainak alátámasztásához, teljessé tételéhez kérdőívet állítottam össze, amelyet 142 vállalkozás küldött vissza. A vállalkozásokat TEÁOR és árbevétel nagyság

szerint egyaránt csoportosítottam, és elemeztem. A kérdőívek eredményeit statisztikai módszerek segítségével feldolgoztam (az SPSS 15.0 for Windows programcsomag felhasználásával).

- A kérdőíves felmérés kiegészítéseként mélyinterjúkat készítettem és elemeztem, ahol igyekeztem olyan vállalkozásokkal felvenni a kapcsolatot, amelyek környezetvédelmi, fenntarthatósági kommunikációja kiemelkedő vagy tevékenységük miatt környezeti kitétséggel rendelkeznek. A mélyinterjú tapasztalatait integráltam a dolgozatba.
- Mivel hazánkban az empirikus adatgyűjtésre igen korlátozott mértékben nyílik lehetőség, így az értekezésben felhasználtam nemzetközi kutatók, szakmai szervezetek témához kapcsolódó nemzetközi empirikus adatait, tapasztalatait, felméréseinek eredményeit. (A felmérés eredményei és a statisztikai elemzések részletesen az értekezés mellékletében olvashatók.)

6. AZ ÉRTEKEZÉS FELÉPÍTÉSE

Az értekezés a **Bevezetés első fejezetét** követően három fő fejezetre különíthető el.

A **második fejezetben** a környezeti információk megjelenítésének és értékelésének jelenlegi szabályaival, módszereivel foglalkozom.

E fejezet *első alfejezetében* szükségesnek tartom bemutatni, hogy neves kutatók és a számviteli szakma hogyan közelíti meg a környezeti információk megjelenítésének és kezelésének szükségességét. Ezt követően az alfejezetben az értekezés témájához kapcsolódó alapfogalmakat és azok kapcsolatait tekintem át, valamint összevetem a hagyományos és a környezeti számvitel sajátosságait.

A *második alfejezetben* bemutatom a környezeti beszámolók fejlődését, majd a kiemelkedő nemzetközi környezeti jelentési irányelveket, környezeti kezdeményezéseket vizsgálom, kitérek azok céljaira, feladataikra és tartalmukra, nemzetközi és nemzeti elterjedtségükre. Azonosítom gyenge pontjaikat szabályozásbeli és tartalmi szempontok alapján, amellyel érzékeltetem, hogy a környezeti vezetői számvitel és a környezeti jelentések önmagukban nem elegendőek és megfelelőek a környezeti információk megjelenítésére.

A *harmadik alfejezet* a pénzügyi számvitelre és annak produktumára, az éves beszámolóra koncentrálok. Összegyűjtöm a nemzetközi és nemzeti számviteli szabályozások környezetvédelmi, környezeti vonatkozású előírásait. Elemzem, hogy általános vagy kifejezetten környezeti jellegű előírásaik mennyiben alkalmasak a környezeti információk kezelésére és megjelenítésére, nyújtanak-e útmutatást a gyakorlati alkalmazásra, a szabályozások összességében megfelelőek-e és elegendőek-e a megbízható és valós bemutatáshoz.

A második fejezetben levont következtetés alapján a **harmadik fejezetben** minden számviteli szabályozás alapját, a számviteli alapelveket veszem górcső alá. Megvizsgálom az alapelvek környezeti aspektusú prioritását, valamint hogy szükséges-e a számviteli alapelvek sajátos értelmezése a környezeti információk megjelenítése kapcsán. Elemzem az alapelvek környezeti aspektusú érvényesülését a környezeti vezetői és pénzügyi számvitelben, és feltárom a vezetői és pénzügyi számviteli kapcsolat fejlesztésének lehetséges pontjait.

A **negyedik fejezetben** a környezeti információk megjeleníthetőségének struktúrájával és megoldási lehetőségek felvázolásával foglalkozom a számvitelben alkalmazott megjelenítés, értékelés és közzététel szerkezetben. Azonosítom a mérleg és eredménykimutatás jelenleg rejtett környezeti információ tartalmát, meghatározom azokat a pontokat, ahol a pénzügyi és vezetői számvitel kapcsolata értelmezhető, majd részletezem a kapcsolódási pontok jellegét. Megjelölöm a közzététel lehetséges helyét, felvázolom a közzéteendő információk struktúráját, valamint kitérek arra, hogy a környezeti információk közzététele miért indokolt. Ezzel tulajdonképpen oly módon térek vissza a bevezetésben megfogalmazott gondolathoz, - amely szerint a környezeti információk megjelenítésének igénye létezik – hogy az értekezés során választ adok arra, hogy a számvitel rendszerén belül hogyan elégíthető ki ez az igény.

Az önmagukban külön is értékelhető alfejezeteket és fejezeteket a végén összefoglalásokkal és következtetéseimmel zárom.

7. TÉZISEK

A környezetvédelmi, környezeti kérdések kezelésére kibocsátott környezeti jelentésekhez, környezeti vezetői számvitelhez és az éves beszámoló környezeti vonatkozásaihoz kapcsolódóan kidolgozott rendszerek, standardok, iránymutatások, értelmezések nem biztosítják az egységességet a környezetvédelmi, környezeti információk megjelenítése, értékelése és közzététele területén. A szabályozás jogszabályait, valamint vezetői és pénzügyi számviteli ágát tekintve egyaránt szerteágazó, sokszintű, alul-, illetve túlszabályozott; ennek ellenére vagy éppen ezért egy adott vállalkozásról nem lehet komplex környezeti képet alkotni. Ebből következően jelen formájában a környezeti információk kezelésére vonatkoztatva a számvitel, mint kommunikációs nyelv nem tölti be - nem tudja betölteni megfelelően - feladatát. A megoldás a környezetvédelmi, környezeti jellegű számviteli szabályok rendszerbe foglalása, összegzése, egységesítése annak érdekében, hogy a valós, megbízható kép bemutatásának igénye/kényszere ne vezessen információs és bemutatási anarchiához.

1. TÉZIS

A számvitel információs rendszerében, és így a számviteli beszámolóban a megbízható és valós összkép bemutatása érdekében szükséges a környezeti információk megjelenítése. Ennek érdekében a számviteli információs rendszer környezetvédelmi, környezeti információk megjelenítésére, kezelésére és közzétételeire vonatkozó számviteli szabályainak, eljárásainak standardizálása szükséges.

A környezetvédelmi, környezeti jogszabályalkotást megvizsgálva erőteljes törekvés érzékelhető a környezetvédelmet, fenntartható fejlődést szolgáló jogszabályok megteremtésére, globális szintű adoptálására és a bennük foglaltak végrehajtására. Kétség sem fér a jogszabály-alkotási szándék pozitív indíttatásához. Ám összességében hatásuk – látva a belső koherenciát sokszor nélkülöző, nagy tömegű, sokirányú és eltérő mélységű jogszabályt – inkább a túlszabályozottság, átláthatatlanság gátló, kikerülést ösztönző, esetleg passzív hozzáállását idézhetik elő egyéni, vállalkozási és társadalmi szinten.

A környezeti jelentések tartalmi fejlődése és világszintű elterjedése jelentős sikereket mutat az elmúlt közel húsz év alatt. Amennyiben a környezeti jelentéseket nem a különböző egyedi irányelvek, útmutatók, rendszerek alapján vizsgáljuk, hanem egy átfogó képet alkotunk a környezeti jelentésről, akkor az szűrhető le, hogy a célkitűzések, a főbb területek, a bemutatandó információk köre ugyan lassan, de a filozófiai, koncepcionális egységesedés irányába mutat. Ennek ellenére több gyenge pont azonosítható a környezeti jelentéseket elemezve tartalmi, szabályozásbeli szempontok alapján.

A meghatározó és irányadó, az éves beszámoló készítését, a pénzügyi számvitelt szabályozó számviteli rendszerek (EU, IFRS, US GAAP és magyar Számviteli törvény) környezetvédelmi, környezeti vonatkozású előírásainak elemzése hasonló következtetés levonására készítem, mint amelyet a környezetvédelem jogszabályi háttérének, valamint a környezeti jelentések áttekintését követően megfogalmaztam.

Az EU, az IFRS és a magyar számviteli szabályozás a kontinentális jog hagyományaira épülve inkább keret jellegűnek minősül, elvi, megjelenítési és értékelési tekintetben is hiányosságok tárhatók fel a szabályozásukban, „alulszabályozottak”. Ezzel szemben a US GAAP esetjog alapú szabályozása sok kisebb-nagyobb, részletesnek, esetenként túlszabályozottnak minősülő előírást fogalmaz meg.

A fenti számviteli szabályozások mellett természetesen számos nemzetközi és nemzeti szakmai szervezet és kutató foglalkozik e kérdéssel hozzájárulva ahhoz, hogy a környezeti kérdések ne kizárólag vezetői számviteli megközelítése kerüljenek előtérbe, azonban útmutatóik, ajánlásaik nem minősülnek általánosan elfogadott standardnak, iránymutatásnak.

A környezeti vezetői számvitel, környezeti jelentések és a pénzügyi számvitel tanulmányozását követően a meglátásom, hogy ezek tartalmi szabályozottsága különböző szabályozási formákban és szinteken létezik, azok számos környezetvédelemre, környezetre irányuló területet felölelnek. Az egységes összkép a környezettel, mint erőforrással való gazdálkodásról nem olvasható ki egyetlen rendszer alapján sem, sőt az eltérő célok, adat- és információ struktúra miatt azokat egyesítve sem kapunk átfogó képet.

Összességében azonban az állapítható meg, hogy jelenleg nincs olyan globális nemzetközi számviteli szabályozás, amely a környezetvédelmi, környezeti kérdések éves beszámolóban való megjelenítését, értékelését és közzétételi követelményeit egységes rendszerbe szervezné, és alkalmazását kötelezővé tenné. Az alul- és túlszabályozottságban kellene megtalálni azt a középutat, amely az éves beszámoló minőségét e kérdéskörben javítaná, a felhasználóknak valós és tartalommal bíró információkat közvetítené olyan mennyiségben, minőségben és szerkezetben, hogy az éves beszámolót készítő vállalkozásokból ne a jogszabályi megfelelés érdekében végzendő többletmunka érzését keltse.

Miért gondolom, hogy a környezetvédelmi, környezeti kérdésekben egy globális számviteli standardnak helye van, amikor a számviteli szabályokat alkotó jelentős szervezetek más kérdésben – például pénzügyi instrumentumok - sem jutnak teljes egyetértésre? Véleményem azért tartom helytállóknak, mert míg a pénzügyi instrumentumok kezelésénél szükségszerű figyelembe venni az adott ország, régió történelmi hagyományait, jogszabály rendszerét, gazdasági környezetét, addig ez a környezetvédelmi kérdések megítélésében, a globális és drámai hatások miatt nem szabad, hogy így történjen. Ehhez elsősorban fel kellene oldani az érdekellentétet a gazdaság és ökológiai értékek megőrzése között mind politikai, mind vállalati szinten. Hiába vannak az ökológiát, a fenntartható fejlődést védő és szolgáló tervek, kezdeményezések, ha azt a politika és a nagyvállalati lobbis a legtöbb esetben keresztülhúzza.

A gazdaság szereplői továbbra is saját érdekeiket tartják szem előtt, ami elsősorban nem a fenntartható fejlődés, hanem a rövidebb-hosszabb távú fennmaradás, gyarapodás, profitszerzés (Turchany, 2008).

Nem várható jelentős áttörés az éves beszámolók környezeti kérdéseinek kezelésében mindaddig, amíg társadalmi, politikai, vállalkezési és egyéni szinten nem válik teljesen elfogadottá és egyértelművé, hogy a „tényleges profitunk”, a fennmaradásunk kérdése forog kockán. Ahhoz, hogy „profitunkat” realizálni tudjuk az élet minden területének újraértelmezése szükséges, életterünk minden egyes kis zugába be kell, hogy szivároogjon egy új szemlélet, felváltva eddigi gyakorlatainkat, megszokott módon végzett tevékenységeinket.

A szemléletváltás megkezdődött a számvitelben, környezeti számviteli szabályok sora került kidolgozásra, azonban az egységesség hiánya és az önkéntes bemutatás alternatívája alássa a szemléletváltás térhódítását.

2. TÉZIS

A környezetvédelem területe és a környezeti információk jellege az általánosan elfogadott számviteli alapelvek, minőségi jellemzők sajátos értelmezését igényli. Ennek végrehajtása a számviteli információs rendszeren belül alapköve a környezeti kérdések egységes kezelésének, standardizálásának.

Minden szabályozás, rendszer működésének kereteit az alapelvek teremtik meg. A pénzügyi számvitel a beszámoló összeállítására vonatkozóan általános alapelveket fogalmaz meg, nem foglalkozik azok környezeti vonatkozású értelmezésével. A környezeti jelentéseket meghatározó kezdeményezések, illetve a környezeti vezetői számvitel az általa feldolgozott területhez kapcsolódó kiemelt alapelveket definiálja, sajátos és egyedi megközelítésben. A pénzügyi és vezetői számvitel „együtműködésével” az alapelvek környezeti szempontú sajátos értelmezése végrehajthatóvá válik.

Ebből következően úgy ítélem meg, hogy a környezetvédelmi, környezeti kérdések egységes kezelését, a globális standard kidolgozásának első lépését az alapelvek sajátos definiálása és értelmezése kell, hogy jelentse.

A környezeti információk kezelésének szemszögéből az alapelvek, minőségi jellemzők jelentőségét, értelmezhetőségét az éves beszámolóban, a sajátos megközelítés igényét, valamint az alapelv vonatkozásában a pénzügyi és vezetői számviteli kapcsolat jelenlétét az alábbi több dimenziós táblázatban összegzem:

A számviteli alapelvek környezeti vonatkozású elemzése

Alapelvek, jellemzők	minőségi	Prioritás környezeti kérdések szempontjából	Környezeti aspektusú értelmezhetőség az éves beszámolóban	Sajátos megközelítés igénye	Pénzügyi-vezetői számviteli kapcsolat
Mögöttes feltételezések					
Gazdálkodó azonosításának elve		++	0	++	0
Vállalkozás folytatásának elve		++	+	+	0
Elhatárolási alap		+	++	+	0
Felhasználó specifikus jellemző					
Érthetőség		++	++	0	0
Elsődleges jellemzők és komponensei					
Relevancia, lényegesség		++	+	++	+
Költség-haszon		++	+	0	0
Időszerűség		++	+	+	++
Egyedi értékelés		0	0	++	0
Valóság-hű bemutatás (valódiság)		++	+	+	+
Tartalom elsődlegessége a formával szemben		+	+	0	0
Semlegesség		++	0	+	0
Óvatosság		++	+	+	+
Teljesség		+	+	+	+
Másodlagos jellemzők					
Összehasonlíthatóság (következetesség)		++	+	+	+
Folytonosság		+	++	0	++
Bruttó elszámolás (nettósítás)		+	++	0	0

0 értelmezése:

- Prioritás: alacsony jelentőségű
- Értelmezhetőség: környezeti tekintetben nem értelmezhető
- Sajátos megközelítés: nem szükséges, az általános elvek teljes mértékben átvehetők
- Kapcsolat: pénzügyi és vezetői számviteli kapcsolat nem kimutatható

+ értelmezése:

- Prioritás: közepes jelentőségű
- Értelmezhetőség: környezeti vonatkozásban korlátozottan értelmezhető
- Sajátos megközelítés: az általános elvek eltéréseire figyelemfelhívó jellegű, módosított, hangsúlyában - hangsúly eltolódásában finomított, sajátos értelmezése szükséges
- Kapcsolat: pénzügyi és vezetői számviteli kapcsolat gyenge

++ értelmezése:

- Prioritás: fokozott jelentőségű
- Értelmezhetőség: környezeti vonatkozásban teljes mértékben értelmezhető
- Sajátos megközelítés: az általános elvektől teljesen eltérő megközelítés szükséges
- Kapcsolat: pénzügyi és vezetői számviteli kapcsolat erős

Az alapelvek, jellemzők környezeti szempontú értelmezhetőségének vizsgálata az éves beszámolóban összességében azt mutatja, hogy a korlátozott mértékű értelmezhetőség a meghatározó.

Amennyiben az alapelv, jellemző nem vagy korlátozottan értelmezhető az azt jelenti, hogy:

- ésszerűen nem értelmezhető az alkalmazása (egyedi értékelés, teljesség), vagy
- az általános és környezeti szempontú értelmezés jelentős eltéréseket mutat (gazdálkodó egység azonosítása), vagy
- az alapelvek, jellemzők általános megfogalmazása nem elegendően részletes és hangsúlyozott a környezeti információkra történő, tényleges útmutatást adó értelmezéshez (semlegesség, teljesség).

Az alapelvekhez, jellemzőkhöz rendelt prioritás nem jelenti egyben azt is, hogy el lehet tekinteni az alapelvek és jellemzők egyensúlyának - lehetőségek szerinti - megteremtésének követelményétől. Elemző munkám során arra jutottam, hogy a környezeti aspektus alapján felállított prioritás az általános hierarchikus struktúrától nem a főbb szintek azonosításában tér el, hanem az egyes komponensek súlyában mutat hangsúlykülönbségeket:

- környezeti kérdésekre alkalmazva az óvatosság és semlegesség jellemzők kiemelése indokoltabb
- a lényegesség, a költség-haszon elv és a teljesség körülhatároltabb definiálása szükséges.

3. TÉZIS

A pénzügyi és vezetői számviteli információs rendszerek környezeti szempontú kapcsolati pontjainak azonosítása, valamint a környezeti információk - az externáliák kivételével - pénzgységben és természetes mértékegységben való megjelenítése alapvetően és lényegileg megvalósítható. Ezáltal a környezeti információk éves beszámolóban való kezelése és megjelenítése, valamint a környezeti jelentés és éves beszámoló környezeti információinak összerendelése szintén kivitelezhető.

A környezeti vezetői számvitel információs rendszerének publikált produktuma a környezeti jelentés, amely alapvetően mennyiségi információkat és szöveges magyarázatokat tartalmaz. A pénzügyi számviteli információs rendszerre épülő éves beszámoló viszont a szöveges magyarázatok mellett elsősorban számszerű, pénzügyileg kifejezett adatokat, információkat prezentál. A számvitel két vetülete közötti ellentmondás feloldása látszólag nem lehetséges. Úgy ítélem meg, bizonyos kérdésekben, például az externáliák keletkezésének és kezelésének során ez valóban így van. Ugyanakkor az éves beszámolóból kiindulva az egyes mérlegsorok és eredménysorok környezeti információ tartalma azonosítható, amelyek azonosítását az értekezés keretében végrehajtottam.

Fontosnak tartom kiemelni, hogy az általam elvégzett elemzés célja nem kizárólag az, hogy bebizonyítsam, hogy a környezeti információk milyen széles spektruma tárható fel a mérlegben és eredménykimutatásban. A vezetői és pénzügyi számviteli kapcsolati pontok és lehetőségek elemzésével célt, hogy rámutassak arra, hogy a környezeti információk megjelenítése az éves beszámolóban nem azt jelenti, hogy a vállalkozások információs rendszerét alapjaiban át kell alakítani és többletterhet róni a vállalkozásokra annak érdekében, hogy ezen „új” információk előállítására képesek legyenek.

A megjeleníthetőség teljesíthető azáltal is, hogy az információs rendszer folyamatai és outputjai a „környezettudatosság” jegyében felülvizsgálatra kerülnek és láthatóvá teszik az eddig láthatatlant.

Véleményem szerint a környezeti információk szerepeltetése és azok részletezése az éves beszámolóban szükséges, de nem a mérleg és eredménykimutatás főlapjain, mivel az az érthetőség és átláthatóság ellen hatna.

A mérlegből és eredménykimutatásból kinyerhető környezeti információk azonosítása, az értékadatokhoz a környezeti jelentések mennyiségi adatainak hozzárendelése elvégezhető a környezeti vezetői számvitel és a pénzügyi számvitel egységes szemléletű, a környezeti információk megjelenítésének követelményét felvállaló és kezelő számviteli rendszer kialakításával. Ehhez támogatást nyújt a vállalkozások fejlett és működőképes analitikus rendszere, a költségelszámolás mélyebb, költséghely – költségviselő bontású alkalmazása, és a költségek környezeti jellege szerinti csoportosítás, költséggyűjtés.

Az általam javasolt önálló, általánosan elfogadott és egységes standard a környezetvédelmi, környezeti jellegű információk megjelenítésére, kezelésére megfelelő keretet teremt ezen célok rendszerezett struktúrájú, érthetőséget elősegítő megvalósításához. A kötelező jellegű éves jelentésben és az önkéntes jellegű környezeti jelentésben feltárható környezeti információk a számviteli információs rendszerben zárt módon, logikusan felépített struktúrában összegyűjthetők és kezelhetők.

Az eldöntésre vár, hogy az ily módon nyert adat- és információ halmaz közzétételének helye hol legyen. Ez több megoldási lehetőséget vet fel: az éves beszámoló kiegészítő mellékletében, az éves üzleti jelentés különálló részeként, vagy a környezeti jelentésekbe integrált módon. Lehetőségként felmerül az is, hogy az eltérő célokat szolgáló jelentések önállósága, különállósága megmarad, de az egységes szemlélet, adat és információ struktúra biztosítja összhangjukat, egymás mellé rendelhetőségüket. Mindegyik megoldás mellett és ellen is szólnak érvek. Meglátásom szerint a leginformatívabb és áttekinthetőbb megoldást az éves jelentésekben való elkülönített közzététel jelentené.

Szembe kell nézni azonban azzal, hogy a láthatóvá tétel gondolata nem feltétlenül esik egybe a vállalkozások szándékával. Ennek oka lehet a vállalkozás érdektelensége a környezeti információkra, mert a környezeti kérdésekre a vállalkozás tulajdonosai és vezetése nem mutatnak fogékonyságot, vagy mert a vállalkozás tevékenységei nem teszik ezt szükségessé. Emellett indokolhatja a vállalati kapacitás hiánya az információ előállítására és gondozására, valamint a hatóságoktól való „félelem”, hogy a bemutatott információk megteremtik a büntetés lehetőségét, illetve ötletet adhatnak a hatóságoknak az új irányú és jellegű környezeti szabályok, követelmények, esetleg adók kidolgozására.

Mindezek ellenére úgy ítélem meg, hogy a vállalkozások a vállalati mérettől függetlenül eleget tudnának tenni a környezetvédelmi, környezeti információk megjelenítésének, főleg ha külső és belső erők is hatnak rájuk: külső erő alatt értem egy a jelenlegitől magasabb szintű, de nem erőltetett mélységű, részletezettségű ide vonatkozó számviteli szabályozást. A belső erőt a vállalkozások motiváltsága jelentheti; első lépésként a vállalati kultúra részévé kell válnia a környezettudatos működés igényének, a tényleges cselekvéseknek, majd ezt követően fel kell ismerniük, hogy a környezetvédelemre és környezetszennyezésre irányuló információk minden vállalkozás által megvalósuló, szabályozott és rendszerezett bemutatása hosszú távon nem a piaci helyzetük, versenyképességük és nyereségtermelő képességük ellen hat, sőt ezeket javíthatja.

AZ ÉRTEKEZÉS MEGHATÁROZÓ SZAKIRODALMAI

1. ACCA (2002): Industry as a partner for sustainable development, UK, pp 30-31., 2002
2. Bebbington, Gray, Hibbit & Kirk (2001): Full Cost accounting –an agenda for action, ACCA, 2001
3. Catasús B. (2007): In search of accounting absence, Crit. Perspect. Account, doi: 10.1016/j.cpa.2007.02.002
4. C. Gregory Rogers (2008): Accounting and Disclosure Update, Environmental Disclosure Committee Newsletter, Vol. 5, No. 1, January 2008
5. Company Environmental Reporting (1993): A measure of the Progress of Business and Industry Towards Sustainable Development, UNEP, Sustainability Ltd. France, 18. o., 1993
6. FEE (2000): Towards a General Accepted Framework for Environmental Reporting, July, pp 28., 2000
7. Gray, R. (1993): Accounting for the Environment. Paul Chapman Publishing Ltd., 1993
8. ICAEW (1992): The Institute of Chartered Accountant in England and Wales: Business Accountancy and Environment: A Policy Research Agenda
9. Kerekes Sándor – Szilávik János (2001): A környezeti menedzsment közgazdasági eszközei. KJK ERSZÖV, Budapest., 2001.
10. Kósi Kálmán – Valkó László (2006): Környezetmenedzsment. Typotex Kiadó, Budapest., 2006.
11. Martin Freedman, Dennis M. Patten (2004): Evidence on the pernicious effect of financial report environmental disclosure, Accounting Forum 28 (2004) 27–41
12. Patten, D.M. and Charles H. cho, (2007): The role of environmental disclosures as tools of legitimacy: a research note. Accounting, Organization and Society 32, 639-647, 2007.
13. Robert Dixon, Gehan A. Mosua, Anne Woodhead, (2005): The Role of Environmental Initiatives in Encouraging Companies to Engage in Environmental Reporting, European Management Journal Vol. 23, No. 6, pp. 702–716, December 2005
14. Schaltegger, Kaspar Muller and Henriette Hindrichsen, (1996): Corporate Environmental Accounting, John Wiley and Sons, Chichester, 1996
15. United Nations, (2001): United Nations Division for Sustainable Development Environmental Management Accounting Procedures and Principles, New York, 2001
16. Sztanó Imre (2006): A számvitel alapjai , BGF könyvek sorozat , Perfekt Zrt, Budapest 2006
17. 2000. évi C. törvény a számvitelről
18. IASB IAS/ IFRS standardjai
19. US GAAP standardjai
20. Környezeti Jelentési Irányelvek: GRI, CSR, EMAS, ISO 14001

AZ ÉRTEKEZÉS SZEMPONTJÁBÓL RELEVÁNS SAJÁT PUBLIKÁCIÓK

Könyv, könyvrész

1. Madarasiné – (Balázs, Boros, Bosnyák, Gyenge, Györffi, Hegedűs, Kováts, Lakatos, Lukács, Matukovics, Nagy, Ormos, Pavlik, Pál, Rózsa, Székács, Tardos, Veress): Az IFRS-ek rendszere, Nemzetközi számvitel Tankönyv, B.VIII. fejezet 153-170 oldalak, és D.I. fejezet 233-268 oldalak, Magyar Könyvvizsgálói Kamara, Budapest, 2006. L R
2. Madarasiné - (Matukovics, Rózsa): IAS versus US GAAP, IAS/IFRS téma fejezetei, Útmutató, bevezető 3-5. alfejezetek, 1. fejezet 1.1-1.4 alfejezetek, 2. fejezet, 3. fejezet, 4. fejezet 4.1-4.16, 4.19, 4.22 alfejezetek, Dashöfer, 2003. évtől negyedéves frissítésekkel folyamatosan L R
3. Madarasiné Szirmai Andrea –(Dr. Sztanó Imre, Sztanó Imréné dr.) A számvitel időszerű kérdései 2006., A könyvviteli szolgáltatást végzők kötelező továbbképzéséhez, Céltartalékok (1.2.8 rész, 56-67.. oldalak) és Kötelezettségek (1.3.9 rész, 126-136 oldalak) részek IFRS vonatkozásai, PERFEKT Zrt, 2006
4. A Nemzetközi Számviteli Standardok és a 2000. évi C. törvény a számvitelről főbb eltérései (Magyar Könyvvizsgálói Kamara, 2004)
5. A nemzetközi számviteli standardok alapjainak, főbb elemeinek áttekintése (Magyar Könyvvizsgálói Kamara, 4 napos kötelező továbbképzési anyag, 2003)

Nemzetközi konferencián angol nyelvű előadás

Madarasiné Szirmai Andrea: The True and Fair View of Financial Statements In the Light of Environmental Information, EMAN Konferencia, Budapest, 2008. Október.

Magyar nyelvű konferencia-előadás

1. Madarasiné Szirmai Andrea: A környezeti adózás felelőssége Magyarország versenyképességének megítélésében, BME, Phd Konferencia, Környezetgazdálkodás szekció, Budapest, 2006. Február 9.
2. Madarasiné Szirmai Andrea: A pénzügyi kimutatások valóságtartalma a környezeti információk tükrében, BGF, Tudományos Konferencia a Magyar Tudomány Napja 2006 tiszteletére, Stratégiák 2007 és 2013 között, Budapest, 2006. november 9-10.
3. A környezeti vezetői – és pénzügyi számviteli információk kapcsolata és megjelenítési lehetőségeik az éves beszámolóban, BGF, Tudományos Konferencia a Magyar Tudomány Napja 2007. tiszteletére, Budapest, 2007. november

Magyarországon megjelent idegen nyelvű folyóirat cikk

1. Madarasiné Szirmai Andrea: The authentic content of the financial statements in the light of environmental information, BGF Tudományos Évkönyv 2006. L
2. Madarasiné Szirmai Andrea: Environment protection in the European Union accounting, EU Working Papers, 2/2006, p: 19-41, L

Magyar nyelvű folyóiratcikk

1. Madarasiné Szirmai Andrea: „A nemzetközi számviteli standardok jelentősége (I)”, Számadó, XIII. évfolyam 2. szám, 2004. február, 3-8 oldalak, L
2. Madarasiné Szirmai Andrea: „A nemzetközi számviteli standardok jelentősége (II)”, Számadó, XIII. évfolyam 3. szám, 2004. március, 3-8 oldalak, L

Tudományos Diákköri dolgozat:

Madarasiné Szirmai Andrea: A környezeti adók hatása és a környezeti számvitel kiemelt kérdései, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Pénzügy szekció, 2005. Október.